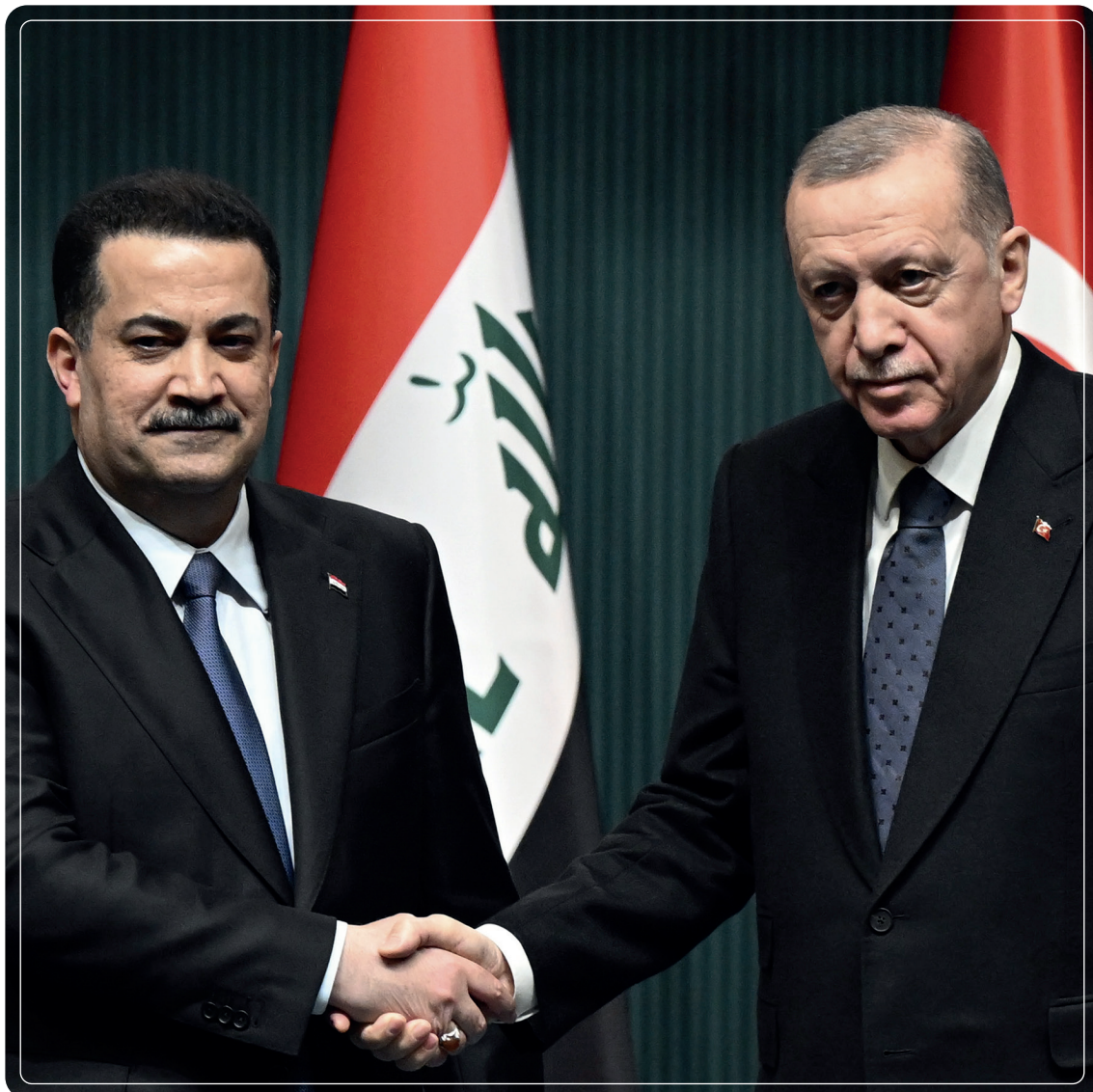

TÜRKİYE-IRAK İLİŞKİLERİNDE TARİHİ DÖNEMEÇ VE STRATEJİK ORTAKLIK FIRSATI

FATİH OĞUZHAN İPEK

SETA | ANALİZ

NİSAN 2024 · SAYI 419

TÜRKİYE-IRAK İLİŞKİLERİNDE TARİHİ DÖNEMEÇ VE STRATEJİK ORTAKLIK FIRSATI

FATİH OĞUZHAN İPEK

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik [fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.] yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-8322-11-8

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstrasse 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
İRAK MERKEZİ YÖNETİMİ İLE İLİŞKİLER	8
Terörle Mücadele	8
Savunma Sanayii	10
Su Meselesi	11
İRAK KÜRT BÖLGESEL YÖNETİMİ İLE İLİŞKİLER	11
Ekonomi ve Enerji	13
Kalkınma Yolu Projesi	14
SONUÇ	16

FATİH OĞUZHAN İPEK

Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olduktan sonra 100/2000 YÖK Doktora Bursu kapsamında Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde eğitimine devam etmiştir. Eylül 2021-Mayıs 2022 arasında Katar'da Arapça eğitimi alan İpek 2023'te "Irak'ın Dış Politika Yapımında İç Aktörlerin Etkisi: Yapısal Özerklik, Dış Politika Koalisyonu ve İç Siyaset Güç Dengesi" başlıklı İngilizce doktora tezini tamamlamıştır. Dış politika analizi, Türkiye dış politikası, Irak iç ve dış politikası, devlet dışı silahlı aktörler ve Afganistan üzerine çalışmalarını sürdüren İpek'in Web of Science ve alan indeksli dergilerde yayımlanmış makalelerinin yanı sıra Türkçe ve İngilizce kitap bölümleri bulunmaktadır.

ÖZET

Bu analizde Türkiye-İrak ilişkilerinin mevcut fotoğrafı çekilerek Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın tarihi ziyareti kapsamında iki ülke arasında geleceğe yönelik stratejik ortaklık imkanlarının neler olduğu incelenmektedir.

Türkiye'nin ABD işgali sonrasında Irak ile ilişkileri 2017 bağımsızlık referandumunun akabinde ilerleme gösterdi. İki ülke ilişkilerinde güvenlik, su sorunu ve ekonomik ilişkiler ön plana çıkan üç mühim husus oldu. Türkiye'nin Irak'a yönelik temel öncelikleri toprak bütünlüğü ve siyasi birliğin korunmasının yanında ülkedeki istikrarın sağlanması oldu. Bunun yanı sıra Irak'taki siyasi istikrarsızlığın güvenlik açığı oluşturması ve ülkenin güvenlik kapasitesinin terör örgütlerine alan açması ise Türkiye'nin sınır ötesi hareketlerini artırmasına sebep oldu.

Bu analiz Irak'ta Bağdat ve Erbil yönetimleri arasındaki sorunlar ve bu sorunların sürüncemede kalışının Türkiye'nin Irak ile güvenlik, su sorunu ve ekonomik ilişkilerde iş birliklerini derinleştirmesine ket vurduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca çalışmada Türkiye-İrak ilişkilerinin mevcut fotoğrafı çekilerek Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tarihi ziyareti kapsamında iki ülke arasında geleceğe yönelik stratejik ortaklık imkanlarının neler olduğu incelenmektedir.

GİRİŞ

ABD'nin Irak'ı işgali ve sonrasında DEAŞ'ın yükselişi ve yenilgisi Irak'ı kendi iç meselelerine yoğun mesai harcamasına mecbur etti. Bu nedenle Türkiye'nin Irak ile ilişkileri son döneme kadar iş birliği odaklı gelişme imkanı bulamadı. Özellikle 2017'de Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin (IKBY) düzenlediği bağımsızlık referandumunu nedeniyle iki taraf ortak tutum ve davranış benimsemeye başladı ve bu yumuşamanın etkisiyle Ankara-Bağdat ilişkilerinde yeni bir sayfa açıldı. İki taraf terörle mücadele, karşılıklı ticaretin artırılması ve Irak'ın toprak bütünlüğünün sağlanması gibi ortak noktalar üzerinde durdu. Terör mücadele noktasında Irak Merkezi Yönetimi terör örgütü PKK'ya yönelik gerekli güvenlik tedbirlerini almadığı için Türkiye artan şekilde sınır ötesi operasyonlarına başladı. Dolayısıyla esasen ekonomik eksenli gelişen Ankara-Bağdat ilişkilerinin bu yıl itibarıyla Türkiye'nin beklentileri doğrultusunda güvenlik boyutunu da kapsayan stratejik ortaklık seviyesine çıkarılması muhtemeldir.

Bu süreçte Türkiye'nin IKBY ile ilişkileri de giderek yakınlaştı. 2017'de IKBY'nin bağımsızlık referandumunu nedeniyle kısa bir süre çatışma boyutuna varan Ankara-Erbil ilişkileri IKBY'nin geri adım atması neticesinde tedricen normalleşme sürecine girdi. Bu noktada Erbil'in Ankara'ya sık sık düzenlediği üst düzey resmi ziyaretler Türkiye'nin IKBY ile ilişkilerini kazan kazan temelinde perçinledi. Ayrıca Türkiye, IKBY'nin iktidar ortaklarından biri olan ve son dönemde PKK ile yakın ilişki kurmaya yeltenen Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) ile ise arasına mesafe koydu. KYB ve PKK'ya karşı Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ile yakın ilişki kuran Ankara birçok iş birliği yürüttüğü Irak Merkezi Yönetiminin dahil olduğu bir bölgesel denklemden yana olma politikasına devam etmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin Irak politikasında Bağdat-Erbil dengesi ve bütünlüğü başat rol oynadı. Başka bir ifadeyle Ankara hem Bağdat hem de Erbil ile ilişkilerinde tek taraflı adım atmamaya itina gösterdi. Sonuç olarak Türkiye'nin Irak ile ilişkileri Bağdat ve Erbil yönetimleri arasında eş güdümlü bir siyaset takip etmeyi gerekli kılmaktadır.

IRAK MERKEZİ YÖNETİMİ İLE İLİŞKİLER

TERÖRLE MÜCADELE

Türkiye'nin Irak'ta Saddam Hüseyin sonrasında Nuri Maliki hükümeti ile başlayan gergin ilişkileri 2017'de IKBY'nin bağımsızlık referandumunun iki başkenti ortak çıkarlarda birleştirmesine kadar devam etti. Bilhassa Irak'ta 2014'te Musul'un DEAŞ tarafından ele geçirilmesi nedeniyle Türkiye, PKK'nın Musul'u Suriye'ye yönelik stratejik ve lojistik üs olarak kullanmasını engellemek adına Kasım 2015'te IKBY ile üs kurma mutabakatı imzaladı. Bu çerçevede Musul'un

Başka kentinde kurulan üsse Irak Merkezi Yönetimi sert tepki verdi. 2016'da Irak Parlamentosu Türkiye'yi "işgalci ülke" olarak tanımlayacak kadar ileri gitti. İlişkilerdeki bu açmazı ise önemli bir bölgesel gelişme (IKBY'nin bağımsızlık girişimi) açtı ve Ankara-Bağdat ilişkilerini normalleştirdi. Bu noktada 7 Ocak 2017'de Türkiye Başbakanı Binali Yıldırım'ın Irak'a resmi ziyaretinde Türkiye-İrak Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyinin (YDSK) üçüncüsü gerçekleştirildi. Bunun ardından yapılan basın toplantısında Türkiye "dost ve komşu ülke" şeklinde nitelendirildi.¹ IKBY'nin bağımsızlık referandumunun akabinde Irak Merkezi Yönetimi ile ilişkilerde olumlu bir ivme yakalandı. İki taraf arasındaki görüşmelerde terörle mücadele, ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve Irak'ın yaşadığı su sorunu ön plana çıktı. Bu dönemin karakteristik özelliklerinden biri ise Türkiye'nin Irak'ta Sünni Araplar ve Kürtlerin yanı sıra tüm Şii fraksiyonlarla da diyalog kurmasıdır. Dolayısıyla Ankara Irak'ta hükümet kurulma sürecinde yaşanan tıkanıklığı gidermek adına tarafları ortak noktada buluşturma çabaları sarf etti. Ayrıca bu dönemde iki ülke arasında karşılıklı üst düzey resmi ziyaretlerde büyük bir artış yaşandı. Son beş yılda 25'i aşkın karşılıklı resmi ziyaretin gerçekleşmesi ilişkilerin etkin ve yapıcı ilerlemesi açısından önemlidir.

Bununla birlikte Türkiye, PKK terör örgütünün Irak'ta nüfuz kazanmasını önleme politikası gereği olarak Irak Merkezi Yönetiminin etkisiz kaldığı noktalarda sınır ötesi operasyonlar gerçekleştirdi. BM Şartı'nın 51. maddesine atıfta bulunarak meşru müdafaa hakkını kullandığını açıklayan Türkiye, operasyonlarının uluslararası hukuka aykırı olmadığını belirtti. Irak, Türkiye'nin operasyonlarını "kabul edilemez" olarak değerlendirse de Bağdat yönetiminin tepkisi iki

ülke arasında gerginlik çıkaracak kadar ileri boyutlara ulaşmadı.² Türkiye'nin PKK ile mücadelede sert gücünün en önemli bileşeni olan sınır ötesi operasyonları 2018'den itibaren belirlenen hedefleri imha edip bu bölgelerde üs kurmasıyla önceki yıllardan farklılaştı. İlk olarak Irak sınırının 15 kilometre içinde Hakurk bölgesinde başlayan Kararlılık Harekatları, Pençe Operasyonları ile genişleyerek günümüze kadar sürdü. Pençe Operasyonları esasen Türkiye'nin 2017'den itibaren "önleyici mücadele konsepti" çerçevesinde uygulamaya koyduğu ve terör örgütlerine karşı istihbarat temelli askeri operasyonları lanse eden "proaktif" stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda kontrol altına alınan bölgelerde terör örgütünün lojistik destek sağladığı ve kamplar arası geçiş güzergahlarını bölen stratejik noktalara askeri üsler tesis edildi.³

Türkiye, PKK terör örgütünün Irak'ta nüfuz kazanmasını önleme politikası gereği olarak Irak Merkezi Yönetiminin etkisiz kaldığı noktalarda sınır ötesi operasyonlar gerçekleştirmiştir.

PKK ile mücadele bağlamında önem arz eden bir diğer husus terör örgütünün, konuşlu olduğu Sincar bölgesinden temizlenmesine yönelik Ekim 2020'de Bağdat ve Erbil yönetimleri

2 "Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un TSK'nın Irak Topraklarındaki PKK Unsurlarına Karşı Düzenlediği Operasyonlar ve Bağdat Büyükelçimizin Irak Dışişleri Bakanlığına Çağrılması Hakkındaki Soruya Cevabı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 15 Aralık 2018, https://www.mfa.gov.tr/sc_-78_-tsk-nin-irak-topraklarindaki-pkk-unsurlarina-karsi-duzenlediği-operasyonlar-hk-sc.tr.mfa, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024).

3 Feyzullah Tuna Aygün ve Serkan Çalışkan, "Pençe Operasyonlarının Son Halkası: Pençe Kilit", ORSAM, 30 Nisan 2022, https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/pence-operasyonlarinin-son-halkasi-pence-kilit.pdf, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024); Murat Aslan, "Pençe Harekatları: Terörizmle Mücadelede Devamlılık ve Kararlılık", SETA, 20 Haziran 2020, <https://www.setav.org/pence-harekatlari-terorizmle-mucadelede-devamlilik-ve-kararlilik>, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024).

1 Recep Tayyip Gürler, "Türkiye'nin Irak Politikası", *Türk Dış Politikası Yılığ 2017*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, (SETA Yayınları: İstanbul: 2018), s. 164.

arasında mutabık kalınan Sincar Anlaşmasıdır. Bu anlaşmaya göre federal ve ulusal güvenlik ve istihbarat birimlerinden başka hiçbir silahlı unsura izin verilmemesi ve bu gibi adımların denetlenmesi amacıyla Bağdat ve Erbil tarafından ortak bir komite kurulmasına karar verildi.⁴ Türkiye bu anlaşmanın sıkı takipçisi oldu ve tatbik edilmesi konusunda Irak Merkezi Yönetimine baskı yaptı. Ancak Sincar Anlaşması uygulanmadı ve bu anlaşmanın imzalanmasından bu yana Musul'da yeni bir durum olduğu için mevcut anlaşmanın yerine yeni bir anlaşma ortaya koyulması ihtiyacı ortaya çıktı. Buna binaen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Irak'ı ziyareti sonrasında Irak Merkezi Yönetimi Sincar konusunda daha fazla aksiyon alabilir.

1 Ekim 2023'te Türkiye İçişleri Bakanlığına terör saldırısı girişiminden sonra Türkiye, terörle mücadelesinde yeni bir sayfa açarak daha pragmatik bir yöntemi uygulamaya başladı. Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ve Milli Savunma Bakanlığının (MSB) koordineli hareketlerinde Irak'ta terör örgütünün hedef veri tabanına dahil edilen "katalog" hedefleri imha edildi. İki boyutlu yeni yöntem bir yandan terör örgütünün psikolojisi ve kendine güveninin yok edilmesini hedeflerken diğer yandan terör örgütünün bekasının üçüncül tarafların desteğiyle de mümkün olamayacağını gösterdi.⁵

Terörle mücadelede iki ülke arasında gelişen son nokta ise Mart'ta Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın bulunduğu heyet Güvenlik Mekanizması Görüşmesi çerçevesinde Irak heyetiyle ortak bir bildiri yayımladı. Irak'ın ilk defa PKK'yı "yasaklı örgüt" şeklinde tanımladığı bu bildiri de terörle mücadele, ticaret, tarım, enerji, su, sağlık ve ulaştırma alanlarında münhasıran çalışacak

Ortak Daimi Komitelerin ihdası kararlaştırıldı. Bu bildiri de anlaşmaya varılan hususların Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ziyaretinde bir mutabakat zaptı olarak imzalanması beklenmektedir. Bu temas mekanizmaları ile Türkiye ve Irak'ın terör örgütü PKK'ya karşı ortak bir mücadele icra etmesi kolaylaşacaktır.⁶

SAVUNMA SANAYİİ

Türkiye ile Irak arasında önemli mesafe katedilen bir diğer iş birliği ise savunma sanayii sektöründe gerçekleşti. 19 Ağustos 2021'de İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Savunma Sanayii Fuarı'na (IDEF'21) katılan Irak Savunma Bakanı Cuma İnad, dönemin Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar ile bir araya geldi. Savunma Bakanı İnad, Türkiye'den Bayraktar TB2 ve 12 adet T129 ATAK helikopter satın almak için teklif vererek sözleşme yapmak istediklerini, Bayraktar SİHA alımı konusunda uzlaşmaya varıldığını açıkladı.⁷ 2 Ekim 2021'de dönemin Savunma Sanayii Bakanı İsmail Demir temaslarda bulunmak üzere Irak'ı ziyaret etti. Iraklı mevkidaşı Muhammed Derraci ile bir araya gelen Demir, Irak'ta barış ve istikrar konusunda atılan adımları desteklediklerini ifade ederken Derraci ise Türkiye'den Irak'a askeri sanayi teknolojisi aktarımı konusunda anlaşmaya varıldığını, ülkesinde hafif silah, mühimmat ve uçak takip sistemleri üretiminin yapılması için Türkiye'den destek alınacağını belirtti. Ayrıca Irak güçlerinin sınır ve terör operasyonlarını izlemesi ve güvenlik takip balonları üretimi yapması için de ortak mutabakat zaptı imzalandı.⁸

4 Sümeyye Dilara Dinçer, "Türkiye-Irak 'Güvenlik Mekanizması Görüşmesi'ne İlişkin Ortak Sonuç Bildirisi Yayınlandı", Anadolu Ajansı, 14 Mart 2024.

7 "Irak Türkiye'den SİHA ve ATAK Helikopteri Satın Almak İstiyor", Rudaw, 1 Eylül 2021.

8 Haydar Karaalp, "Irak ve Türkiye Arasında Savunma Sanayisi Alanında İş Birliği", Anadolu Ajansı, 2 Ekim 2021.

4 "Sincar Anlaşması: Bağdat ve Erbil'in İmzaladığı Anlaşma Neler Öngörüyor ve Uygulanabilir mi?", BBC Türkçe, 16 Ekim 2020.

5 Murat Aslan, "Türkiye'nin Terörle Mücadelesi: Yeni Stratejiler", Anadolu Ajansı, 12 Ekim 2023.

SU MESELESİ

İki ülke ilişkilerinde bir diğer önemli gündem maddesi ise su dosyasıdır. Haziran 2018’de Ilısu Barajı’nda su tutulmasına başlanması üzerine Irak’ta Türkiye’nin suyu kestiği algısı oluşturulmak istendi. Buna karşılık Türkiye ise Irak’ın gerek yetersiz altyapısı gerekse su yönetimindeki hataları nedeniyle ülkede su sıkıntısı çekildiğini savundu. Irak Merkezi Yönetimi Fırat ve Dicle nehirlerinden Irak’a ulaşan su miktarının artırılması için Türkiye’den talepte bulundu. Dicle Nehri’nde meydana gelen kuraklık sebebiyle suyun iki ülke arasında kriz konusu olmaktan çıkarılması için Cumhurbaşkanı Erdoğan suyun tutulmasının ertelenmesi talimatını verdi.⁹ Bunun yanında Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye’de yağışların son altmış iki yılın en düşük seviyesinde seyrettiğine dikkat çekti ve meselenin üstesinden akılcı ve bilimsel iş birliği ile gelinebileceğini beyan etti.¹⁰

Türkiye su meselesini iki ülke arasındaki müşterek çıkarlara hizmet edecek bir iş birliği alanı olarak görürken Bağdat ise Ankara’nın baraj inşa etme suretiyle adil olmayan bir tutum takındığını iddia etmektedir. Buna karşılık Türkiye Irak’ın su yönetiminde hatalı uygulamaları olduğunu savunmaktadır. Küresel iklim değişikliği, mevsimsel problemler, altyapı eksiklikleri, suyun doğru kullanılmaması ve su yönetiminin sağlanamaması gibi nedenlerden dolayı Irak’ta yaşanan su krizinin çözümü daha çok Bağdat yönetiminin tutumuna bağlıdır.¹¹

9 “Iraq Asks Turkey to Release More Water along Tigris, Euphrates as Drought Hits”, The Arab Weekly, 17 Temmuz 2022, <https://theArabweekly.com/iraq-asks-turkey-release-more-water-along-tigris-euphrates-drought-hits>, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024); İdris Okuducu, “Irak’taki Krizin Temel Nedeni: Su Yönetimindeki Hata”, Anadolu Ajansı, 5 Ocak 2019.

10 Mehmet Tosun, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Kalkınma Yolu Projesi’ni Bölgemizin Yeni İpek Yolu Haline Dönüştüreceğimize İnaniyorum”, Anadolu Ajansı, 21 Mart 2023.

11 “Uzmanlar Cevaplıyor: Dışişleri Bakanı Hakan Fidan’ın Kapsamlı Irak Ziyareti”, SETA, 25 Ağustos 2023, <https://www.setav.org/uzmanlar-cevapliyor-disisleri-bakani-hakan-fidanin-kapsamli-irak-ziyareti>, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024).

IRAK KÜRT BÖLGESEL YÖNETİMİ İLE İLİŞKİLER

2010’larda Türkiye’nin IKBY ile ilişkilerinde görülen ticari iş birliği temelinde başlayan politik yumuşama 2017’de Erbil’in bağımsızlık yoluna yönelmesi ile sekteye uğradı. Referandumla en şiddetli karşı çıkan ülkelerin başında gelen Türkiye, Irak’ın toprak bütünlüğünü tehdit eden bu konuyu milli güvenlik meselesi olarak değerlendirdi. Bu manada kararlılığını göstermek adına Türkiye, Irak ile birlikte ülkenin kuzeyine açılan Habur Sınır Kapısı bölgesinde askeri tatbikat yaptı.¹² Keza bu dönemde IKBY, referandum yapılan bölgelerin arasına Kerkük’ü de kattı ve fiili bir şekilde şehri kendi sınırlarına dahil etme girişiminde bulundu. Bunun üzerine Irak güvenlik güçlerinin Kerkük’ü Peşmerge kontrolünden kurtarıp tekrar merkezi yönetimin kontrolü altına almak için gerçekleştirdiği operasyona Türkiye de destek verdi.¹³

Ankara-Erbil ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunacak potansiyel öneme sahip konulardan biri bölgedeki doğal gazın Türkiye’ye ihracatıdır.

Bağımsızlık referandumu sonrasında Türkiye’nin IKBY ile ilişkilerinde arzu edilen normalleşme 2018 ortası itibarıyla başladı. IKBY Başbakanı Neçirvan Barzani’nin Cumhurbaşkanı Erdoğan’la görüşmesi, Külliyesi’nde düzenlenen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş töreni davetine olumlu cevap vererek Türkiye’ye gerçekleştirdiği resmi ziyareti iki taraf arasındaki ilişkiler

12 “TSK’dan Habur Sınır Kapısı’nda Askeri Tatbikat”, NTV, 18 Eylül 2017.

13 Gürler, “Türkiye’nin Irak Politikası”, s. 179; “Erdoğan: Kürtler Kerkükte İşgalci Konumundalar”, BBC Türkçe, 5 Ekim 2017.

için iyi bir başlangıç niteliğindedi.¹⁴ 2018’de iyileşme emareleri gösteren Ankara-Erbil ilişkileri 2019’da somut çıktılar vermeye başladı. Taraflar arasındaki üst düzey resmi ziyaretlerde sıklık artarken PKK terör örgütüne karşı IKBY yetkilileri Türkiye’nin yanında yer aldıklarını defaatle dile getirdi.¹⁵

Ankara-Erbil ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunacak potansiyel öneme sahip bir konu da bölgedeki doğal gazın Türkiye’ye ihracatıdır. KDP, KYB’nin nüfuz alanındaki Süleymaniye’de bulunan Kor Mor Gaz Tesisi’ndeki doğal gazı Irak Merkezi Yönetiminden bağımsız olarak Türkiye’ye yeni bir boru hattı açarak ihraç etme arayışındadır.¹⁶ Bu bağlamda 4 Şubat 2023’te IKBY Başkanı Neçirvan Barzani Türkiye’ye resmi bir ziyaret gerçekleştirerek Cumhurbaşkanı Erdoğan ile bir araya geldi. Bu görüşmede IKBY doğal gazının Türkiye toprakları üzerinden Avrupa’ya gönderilmesi konusu masaya yatırıldı.¹⁷ Söz konusu ziyaretin İran’ın kısa süreli de olsa Türkiye’ye doğal gaz akışını kesmesinin ardından gelmesi de dikkat çekiciydi. Akabinde IKBY Başbakanı Mesrur Barzani’nin enerji alanındaki iş birliğini vurguladığı Katar ziyaretini gerçekleştirdiği dönemde Irak Federal Yüksek Mahkemesi (IFYM),¹⁸ IKBY petrol ve gaz yasasının

federal yönetim Anayasasına aykırı olduğu yönünde bir karar çıkardı.¹⁹

KYB’nin PKK ile ilişkisi hasebiyle Türkiye’nin IKBY ile ilişkilerinde Erbil ve Süleymaniye merkezli olmak üzere iki boyutlu siyaset takip ettiği gözlemlendi. KYB’nin Süleymaniye’deki PKK ile örtük faaliyetleri Türkiye’nin bu ayrıma gitmesinde rol oynadı. 15 Mart 2023’te Duhok’ta PKK terör örgütünün Suriye uzantısı SDG’ye ait düşen helikopterin KYB içinden bir grup tarafından satın alınarak SDG’ye verildiğinin ortaya çıkması üzerine Türkiye, 3 Nisan’da Türk Hava Yolları’nın Süleymaniye Havalimanı’na uçuşlarını askıya aldı.²⁰ Dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, PKK’nın Süleymaniye’de Talabani’nin partisini yavaş yavaş kontrol altına aldığını ve bu etki alanını havalimanı ve diğer stratejik yerlere de genişletmeye çalıştığını ifade etti.²¹ Türkiye, Ankara-Süleymaniye ilişkilerinin normalleşmesi için KYB’nin bahsi geçen ilişkilerine son vermesi gerektiğini belirtti.²² Bu yüzden Türkiye’nin IKBY ile ilişkilerinde Ankara-Erbil ve Ankara-Süleymaniye hatlarının ortaya çıktığını söylemek mümkündür. KDP’nin Ankara ile KYB arasındaki ilişkilerin normalleşmesinde muhtemel rolü önemlidir. Nitekim 17 Ekim 2023’te KYB Başkanı Bafel Talabani, Neçirvan Barzani ile görüşerek KYB’nin Türkiye ile ilişkilerini geliştirmesinde KDP’nin verebileceği desteği ele aldı.²³ Türkiye’nin Süleymani-

14 “Neçirvan Barzani, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Yemin Töreni için Ankara’ya Geliyor”, Sputnik Türkiye, 8 Temmuz 2018.

15 “IKBY Başbakanı Barzani: Türkiye Köyleri Değil PKK Hedeflerini Vuruyor”, Anadolu Ajansı, 27 Ocak 2019.

16 Bekir Aydoğan, “Will Oil Dispute with Baghdad Shift Dynamics within Iraqi Kurdistan?”, Amwaj Media, 26 Ağustos 2022, <https://amwaj.media/article/will-erbil-baghdad-oil-tensions-affect-kdp-puk-dynamics>, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024).

17 “Ortadoğu Gündemi 31 Ocak-6 Şubat 2022”, ORSAM, https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/ortadogu-gundemi-31-ocak-6-subat-2022.pdf, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024)

18 2014’te Nuri Maliki hükümeti Paris’teki Uluslararası Ticaret Odasına bağlı ticaret mahkemesinde dava açtı. Bilahare peşine kurulan Haydar İbadi hükümeti bu davayı dondursa da bir yanda Abadi ile IKBY arasında diğer yanda İbadi ile Türkiye arasında yaşanan gerilimler onu 2017 başlarında bu davayı yeniden etkinleştirmeye sevk etti. Ardından kurulan Adel Abdülmehdi hükümeti, Kürt liderliğinin talebi üzerine bu davayı askıya aldı.

19 Bilgay Duman, “IFYM’nin IKBY Kararı ve Düşündürdükleri”, ORSAM, 23 Şubat 2022, <https://orsam.org.tr/tr/ifymnin-ikby-karari-ve-dusundurdukleri>, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024); Watheq Sadoon, “Bağdat ve Erbil Arasında Süregiden Petrol Anlaşmazlığı”, ORSAM, 5 Temmuz 2022, <https://www.orsam.org.tr/tr/bagdat-ve-erbil-arasinda-suregiden-petrol-anlasmazligi->, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024).

20 “Ortadoğu Gündemi: 3-9 Nisan 2023”, ORSAM, s. 3, https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/ortadogu-gundemi-3-9-nisan-2023.pdf, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024).

21 “Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu A Haber’de Açıkladı! Esad ile Görüşme Olacak mı?”, A Haber, 4 Ekim 2023.

22 “MİT Başkanı Fidan, Talabani’yi Ankara’ya Çağırıldı: PKK’yla İlişkinizi Kesin”, Haber 7, 12 Nisan 2023.

23 “Ortadoğu Gündemi: 16-22 Ekim 2023”, ORSAM, s. 11, https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/ortadogu-gundemi-16-22-ekim-2023.pdf, (Erişim tarihi: 19 Nisan 2024).

niye'ye yönelik uçuş yasağını 23 Haziran 2024'e kadar uzatması ise normalleşme çabalarının henüz sonuç vermediğine delalet etmektedir. KYB mevcut tavrından vazgeçmezse Türkiye'nin daha sert tavır alması da muhtemeldir.

EKONOMİ VE ENERJİ

Irak Merkezi Yönetimi ile IKBY arasındaki sorunlar ve bu sorunların sürüncemede kalması Türkiye'nin Irak ile ekonomik ilişkilerinin potansiyelinin altında gerçekleşmesine sebebiyet vermektedir. IKBY'nin bağımsızlık referandumu sonrasında Ankara-Erbil ilişkilerinin bozulması özellikle Türkiye-İKBY sınırında yer alan sınır kapısına alternatif kapıların açılması tartışmalarını da gündeme getirdi. İki ülke arasında halihazırda iki sınır kapısı bulunmaktadır. Bunlardan biri Şırnak'ın Silopi ilçesinden IKBY'nin denetimi altındaki Duhok'a açılan Habur Sınır Kapısı, diğeri de Hakkari'nin Çukurca ilçesinden Duhok'a açılan Üzümlü Sınır Kapısı'dır. İlki Irak ile ticaretin ana damar hattını oluştururken ikincisi hem güvenlik hem de coğrafi nedenlerden dolayı ticari geçişlerden çok insan geçişinde kullanılmaktadır. Bu sınır kapılarının Irak Merkezi Yönetiminin denetimindeki yerlere açılmaması vergilendirme ve güvenlik sorunları çıktığında Türkiye'yi IKBY'ye bağımlı kılmaktaydı.²⁴ 25 Eylül'deki gayrimeşru referandum sonrasında yaşanan süreçle hem Ankara hem de Bağdat, denetimin merkezi yönetime geçmesini istemektedir. Ayrıca Türkiye'den çıkan ürünlerin hem IKBY hem de Irak Merkezi Yönetiminin kontrolündeki hudut kapılarında vergilendirmeye tabi olması nedeniyle oluşan "çifte vergilendirme" uygulaması ise Aralık 2019'da kaldırılmıştır.²⁵ Son olarak Türkiye ile Irak ara-

sında Erbil ile Hakkari'yi birbirine bağlayan Derecik Sınır Kapısı üçüncü sınır kapısı olarak 10 Mayıs'ta açılmıştır. Derecik Sınır Kapısı'nın kaçak yolların engellenmesi suretiyle sınır ticaretine katkıda bulunması beklenmektedir.²⁶ İlk etapta turistik geçişlere açılan sınır kapısının ikinci etap çalışmalarının tamamlanmasının ardından ticari geçişlere de açılması planlanmaktadır.²⁷

Türkiye ile Irak arasındaki ticaret hacminin 50 milyar dolara yükselmesi ve bu miktarın 20 milyar dolarının IKBY ile yapılması hedeflenmektedir.

Türkiye, ekonomi alanında da Irak ile kazan-kazan ilkesi temelinde iş birlikleri oluşturma amacındadır. İki ülke arasındaki ticaret hacminin 50 milyar dolara yükselmesi ve bu miktarın 20 milyar dolarının IKBY ile yapılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda Türkiye, Irak'ın kalkınması ile yakından ilgilenen ülkeler arasında yer almaktadır. 12-14 Şubat 2018 arasında Kuveyt'te düzenlenen Irak'ın Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Uluslararası Konferans'ta 5 milyar dolarlık kredi ile en büyük yardımı sunan ülke Türkiye olmuştur.²⁸ İki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler açısından 2022'de atılan önemli adımlardan biri DEAŞ ile çatışma nedeniyle yaklaşık yüzde 70'i tahribata uğrayan Musul'un yeniden yapılandırılması kapsamında, Musul Havalimanı'nın onarılmasının 185 milyon dolar bedel ile Türk şirketlerine verilmesidir. Onarım işini Türk şirketlerinin alması Türkiye'ye prestij kazandırmıştır. Zira onarım işi 2021'de Fransız Aéroports

24 Recep Yorulmaz, "Yeni Sınır Kapıları ve Irak Ekonomisi", *Orta Doğu Analiz*, Cilt: 9, Sayı: 84, (Ekim-Kasım 2018), s. 76.

25 Recep Tayyip Gürler ve Mustafa Şeyhmus Küpeli, "Türkiye'nin Irak Politikası 2018", *Türk Dış Politikası Yıllığı 2018*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, (SETA Yayınları: İstanbul: 2019), s. 71-72.

26 "Türkiye'nin Erbil Başkonsolosu: Derecik-Zet Sınır Kapısı Sınır Ticaretine Katkıda Bulunur", Rudaw, 10 Mayıs 2023.

27 "Zet Sınır Kapısı Bugün Açılıyor", Kurdistan 24, 5 Mayıs 2023.

28 "Türkiye'den Irak'a 5 Milyar Dolar Kredi Desteği", TRT Haber, 14 Şubat 2018.

de Paris Ingénierie (ADPI) şirketine verilmiş ve bu tarihten sonra hiçbir ilerleme sağlanamayınca söz konusu iş Fransız şirketten alınarak Türk şirketlerine verilmiştir.²⁹

Bağdat-Erbil arasında petrol ihracatı üzerindeki anlaşmazlığın sürmesi Türkiye'nin Irak'tan petrol ithalatını engellemektedir.

Bağdat-Erbil hattında yaşanan sorunların Türkiye'nin Irak ile ilişkilerine olumsuz tesirini örnekleyen bir diğer husus Irak'tan Türkiye'ye petrol ihracatıdır. 2017'deki tartışmalı referandumun ardından Irak Merkezi Yönetimi, Kerkük petrol akışını durdurmuş ve Kasım 2018'e kadar IKBY ile anlaşmaya varılamamıştır. Irak Merkezi Yönetiminin bilgisi ya da onayı olmadan IKBY'nin petrol ihraç etmesini engellemek amacıyla yeni bir hattın yapılması planlanmaktadır.³⁰ Birkaç yıldır üzerinde durulan bu hususun Kalkınma Yolu projesi kapsamında hayata geçmesi beklenmektedir. Söz konusu projenin Ovaköy-Fişhabur Sınır Kapısı ile Türkiye'ye açılacağı göz önüne alındığında Bağdat, Erbil'i baypas ederek Türkiye'ye petrol ihracatını güvence altına alacaktır. 2014'te Irak, Türkiye'nin Kerkük-Yumurtalık Ham Petrol Boru Hattı Anlaşması'nı ihlal ettiğini iddia ederek Uluslararası Ceza Divanı (ICC) nezdinde dava açmıştır. ICC, Türkiye'nin Irak'a 1,47 milyar dolar tazminat ödemesine hükmetmiştir.³¹ Türkiye ise bu davanın sonuçlanmasıyla IKBY'den petrol ithalatını durdurmuştur. Ancak petrol ihracatının yeniden

29 Bilgay Duman, "Türkiye-Irak İlişkilerinde Yeni Heyecan: Musul Havalimanı", *Milliyet*, 20 Ağustos 2022.

30 "Irak-Türkiye Arasında Yeni Petrol Boru Hattı Yolda", *Al-Monitor*, 18 Eylül 2019.

31 "İraçî Kurdistan Faces End of Era as Independent Oil Exports under Threat", *Amwaj Media*, 29 Mart 2023.

başlaması için Erbil ile Bağdat'ın anlaşması gerekmektedir. Ayrıca Türkiye'nin petrol hattından ithalatı yeniden başlatmak için bazı talepleri bulunmakta ve bunlar arasında tazminatta indirim ve petrol fiyatında düşüş gibi şartlar yer almaktadır.³² Sonuç olarak petrol ihracatı meselesi de bu analizin temel argümanını desteklemektedir. Bağdat-Erbil arasında petrol ihracatı üzerindeki anlaşmazlığın sürmesi Türkiye'nin Irak'tan petrol ithalatını engellemektedir.

KALKINMA YOLU PROJESİ

Irak 2010'dan beri ekonomisini canlandırmak amacıyla çeşitli projeler planlamaktadır. Bunlardan biri Büyük Faw Limanı'nın inşası ve ikincisi de Türkiye ile Kalkınma Yolu adı verilen projedir. Kalkınma Yolu, Basra'dan Türkiye sınırına modern kara yolları ve demir yolları inşa edilerek bir ulaştırma koridoru oluşturulmasını amaçlamaktadır.³³ Bu projenin hayata geçirilmesi için Mart 2024'te Irak Başbakanı Muhammed Sudani'nin Türkiye'ye resmi ziyareti gerçekleşti ve iki taraf da projenin yanı sıra ekonomik ilişkileri geliştirmeye kararlı olduklarını belirttiler.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, bölgenin yeni İpek Yolu haline dönüşmesi planlanan bu projeyi sadece Türkiye ve Irak değil Avrupa'dan Körfez'e kadar geniş bir bölge için stratejik önemi haiz bir proje olarak tanımlamıştır. Ortadoğu'nun en büyük limanlarından biri olacak Büyük Faw Limanı'ndan başlayıp Türkiye'ye uzanan Kalkınma Yolu'nun Irak'ın Necef, Bağdat ve Musul gibi önemli şehirlerinden geçerek Mersin Limanı'na

32 Omar Nidawi, "Can Oil and Water Mix?: Creating Opportunities for Iraq-Turkey Cooperation", *Middle East Institute*, 31 Ağustos 2023; "شروط انقرة 'التعجيزية'.. هل يحتاج العراق إعادة تصدير نفطه عبر تركيا؟" (Ankara'nın "İmkansız" Şartlarından Sonra.. Irak'ın Petrolünü Türkiye Üzerinden Yeniden İhraç Etmeye İhtiyacı Var mı?), *Al Sumaria*, 17 Ağustos 2023.

33 İbrahim Karataş, "Irak'ın Kalkınma Yolu Projesi: Riskler ve Avantajlar", *ORDAF*, 17 Aralık 2023.

Kaynak: Anadolu Ajansı

ve İstanbul üzerinden de Avrupa'ya ulaşmayı hedeflenmektedir.³⁴ Yüksek hızlı trenlerin kullanılmasını kapsayan ve 2029'a kadar tamamlanması planlanan proje "Kuru Kanal" adlı petrol boru hatlarını da ihtiva etmektedir.³⁵ Türkiye ve Irak'ın bu projeye Asya'yı Avrupa'ya bağlama ve bölgesel iş birliği ve ekonomik fırsatları artırma istekleri had safhadadır.

Kalkınma Yolu'nun hayata geçirilmesi zorluklarla karşılaşabilir. Zira Çin'in Kuşak ve Yol projesi ile Hindistan-Ortadoğu-Avrupa Ekonomik Koridoru gibi alternatiflerin gerçekleşmesi Kalkınma Yolu'nun etkisini azaltabilir. Öte yandan Kalkınma Yolu, bahsi geçen projelerin tamamlayıcısı veya alternatifi olarak da görülebilir. ABD, Kuşak ve Yol projesine katılan ülkeleri ikna ederek vazgeçirebilir ancak alternatif olarak sunulan Hindistan-Ortadoğu-Avrupa Ekono-

mik Koridoru da taşımacılık açısından ekonomik ve pratik olmayabilir. Kalkınma Yolu, bölge ülkelerinin kalkınmasını öncelikli hedef olarak belirlerken bu projeye yatırım yapmayı taahhüt eden ülkeler arasında Irak, Türkiye, Katar ve BAE bulunmaktadır. Körfez ülkeleri bu projeyi Avrupa'ya ulaşmanın en kısa yolu olarak görürken Türkiye de projeye desteğini açıkça belirtmiş ve diğer rotalara şimdilik soğuk bakmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin Kalkınma Yolu'nu ters rota olarak kullanarak deniz ve hava yoluyla yapılan ihracatın yanı sıra Ürdün ve Körfez ülkelerine kara yolu ve demir yolu üzerinden de ihracat yapma olasılığı vardır. Ancak Kalkınma Yolu'nun hayata geçirilmesinde başka engeller de olabilir. Projenin dışında kalan İran, Basra Körfezi ve Suriye'ye erişimi zorlaştırabilir. Ayrıca Irak'taki diğer siyasi ve ekonomik güçlerin projeye bakış açıları da önemlidir. Ticari atılımın önündeki en büyük engellerden biri de terör örgütü PKK'nın Kalkınma Yolu'ndaki ticareti engellemesi olabilir. Ancak iki ülke arasında ulaşım ve ticaretteki

³⁴ "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Kalkınma Yolu Projesi'ni Bölgemizin Yeni İpek Yolu Haline Dönüştüreceğimize İnanıyorum", Anadolu Ajansı, 24 Mart 2023.

³⁵ "Iraq Showcases \$17-Billion Development Road Project That will Link Asia to Europe", The National News, 27 Mayıs 2023.

iş birliği siyasi ve askeri alanlara olumlu şekilde yansiyabilir ve bu durum Irak Merkezi Yönetimini PKK terör örgütüyle mücadele konusunda daha fazla motive edebilir.³⁶

SONUÇ

ABD'nin Irak'ı işgal etmesi ve sonrasında DEAŞ'ın yükselişi ve yenilgisi Irak'ın iç meselelerine yoğunlaşmasına yol açtı. Bu durum Türkiye'nin Irak ile iş birliği odaklı ilişkiler geliştirmesini engelledi. Ancak 2017'de IKBY'nin bağımsızlık referandumu, Türkiye ve Irak'ı ortak tutumlar ve davranışlar benimsemeye itti. Bu gelişmeyle birlikte Ankara-Bağdat ilişkilerinde yeni bir dönem başladı ve iki ülke terörle mücadele, ticaretin artırılması ve Irak'ın toprak bütünlüğünün sağlanması gibi konulara odaklandılar. Türkiye, PKK terör örgütüne karşı sınır ötesi operasyonlar başlatarak güvenlik endişelerini gündeme getirdi. Irak Merkezi Yönetiminin PKK'ya karşı etkili önlemler almadığına dair endişeler ise arttı.

Ankara'nın Erbil ile ilişkileri ise zaman içinde iyileşti. IKBY'nin bağımsızlık referandumu girişimi ile ilişkiler kısa bir gergin dönem yaşasa da kısa bir süre sonra ilişkiler yumuşama sürecine girdi. Türkiye, IKBY ile ekonomik ve güvenlik alanlarında iş birliğini güçlendirdi. Ancak KYB'nin PKK ile yakın ilişkisi nedeniyle Türkiye, IKBY ile ilişkilerinde KDP ve KYB'ye farklı

tavırlar sergileyen iki boyutlu siyaset takip etti. Böylece Türkiye, KYB'nin terör örgütü PKK ile yakın ilişkisini sorun olarak kabul ederek KDP ile ilişkilerini güçlendirirken KYB'ye yönelik ise terör örgütüyle ilişkisinden vazgeçirmeye yönelik bir ikna politikası izledi. KYB'nin mevcut politikasının sürmesi durumunda ise Türkiye'nin KYB'ye yönelik tutumu daha da sertleşecektir.

Irak Merkezi Yönetimi ile IKBY arasındaki sorunlar Türkiye'nin Irak ile ilişkilerinin yapıcı ve stratejik ortaklık seviyesinin altında kalmasına yol açmaktadır. Keza bu durum Türkiye'nin Irak ile ekonomik ilişkilerinin potansiyelinin altında gerçekleşmesine de sebep olmaktadır. Irak Merkezi Yönetimi ve IKBY arasında petrol ihracatı konusundaki anlaşmazlıklar Türkiye'nin Irak'tan petrol ithalatını etkilemektedir. Bu ve benzeri anlaşmazlıkların kalıcı çözümü için Ankara; Bağdat ve Erbil arasında bir denge politikası izlemektedir.

Son olarak Türkiye ve Irak, Basra'dan Türkiye sınırına modern kara yolları ve demir yolları inşa ederek bir ticaret ve ulaştırma koridoru oluşturmayı amaçlamaktadır. Kalkınma Yolu'nun bölgesel iş birliğini artıracığına inanan Türkiye ve Irak, terör örgütü PKK'nın ticareti engellemesi gibi projenin karşılaşılabileceği zorluklarla başa çıkmak için kazan kazan çerçevesinde iş birliği kurmaya başlamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Irak ziyareti bu iş birliğini stratejik ortaklık seviyesine çıkarabilir.

36 Karataş, "Irak'ın Kalkınma Yolu Projesi: Riskler ve Avantajlar".

TÜRKİYE-IRAK İLİŞKİLERİNDE TARİHİ DÖNEMEÇ VE STRATEJİK ORTAKLIK FIRSATI

FATİH OĞUZHAN İPEK

SETA | ANALİZ

Türkiye'nin ABD işgali sonrasında Irak ile ilişkileri 2017 bağımsızlık referandumunun akabinde ilerleme gösterdi. İki ülke ilişkilerinde güvenlik, su sorunu ve ekonomik ilişkiler ön plana çıkan üç mühim husus oldu. Türkiye'nin Irak'a yönelik temel öncelikleri toprak bütünlüğü ve siyasi birliğin korunmasının yanında ülkedeki istikrarın sağlanması oldu. Bunun yanı sıra Irak'taki siyasi istikrarsızlığın güvenlik açığı oluşturması ve ülkenin güvenlik kapasitesinin terör örgütlerine alan açması ise Türkiye'nin sınır ötesi hareketlerini artırmasına sebep oldu.

Bu analiz Irak'ta Bağdat ve Erbil yönetimleri arasındaki sorunlar ve bu sorunların sürüncemede kalışının Türkiye'nin Irak ile güvenlik, su sorunu ve ekonomik ilişkilerde iş birliklerini derinleştirmesine ket vurduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca çalışmada Türkiye-Irak ilişkilerinin mevcut fotoğrafı çekilerek Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tarihi ziyareti kapsamında iki ülke arasında geleceğe yönelik stratejik ortaklık imkanlarının neler olduğu incelenmektedir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL